Ил 84Ук7
Ш83

Іван Шпиталь

МАЛЕНЬКА ГОСПОДАРКА ЛІСУ

Ма 84Ук7 2
Ш87

Іван Шпиталь

МАЛЕНЬКА ГОСПОДАРКА ЛІСУ

Казка

Для старшого дошкільного
та молодшого шкільного
віку

15847
97
87 08

Художник
Олег Животков

Київ «Веселка» 1986

Городская ЦДБС
г. Запорожья

У2
Ш83

© Видавництво «Веселка», 19

Ш $\frac{4803010200-167}{М\ 206(04)-86}$ 41.86.

МАЛЕНЬКА ГОСПОДАРКА ЛІСУ

Була неділя.

Павлусь схопився рано, допоміг бабусі по господарству і — мерщій на велосипед. Мчав навпростець — левадами. Мчав так, наче в ногах у нього був якийсь моторчик: невидимий, але такий потужний, що тепла хвиля за спиною аж стугоніла, хоч день видався безвітряний. Доріжка наїжджена, туго вкатаний чорнозем — як асфальт.

Коли хлопець під'їздив до лісового кордону, Лана вже також виводила свого велосипеда за ворота. Уліт-

ку вони мандрували тільки пішки, без загавайла, як кажуть дідусь Назар про велосипед. Тепер же, під осінь, часу обмаль, а побувати хочеться далеко — отож без коліс не обійдешся.

— Їдьмо швидко, але тихенько,— запропонувала Лана.

— Авжеж...

Тільки непосида здатен збагнути, яка то величезна втіха мчати на велосипеді попід могутніми дубами, яка то насолода вдихати на повні груди чисте лісове повітря, де вже вчуваються запахи осені: прілого листя, прив'ялих грибів, грушок-гниличок, ожини, шипшини, глоду... Листя на дубах якраз буріє, і здається, що дерева перевдягаються: скидають зелене вбрання і кутаються в теплі кожухи, бо ж попереду і хуртовини, й люті морози.

Заїхавши глибше в ліс, Павлусь та Лана спішилися, глибокими коліями перевели велосипеди через піщану косу, намиту сильною течією під час повені. Обабіч цього наносного пісковику вже піднялися густі сосонки. І тут раптом діти вийшли на якусь дорогу.

— Он воно що! — збагнув Павлусь, огледівшись.— Це ж та дорога, що від Козинців веде до самого Городища! Я по телефонних стовпах упізнав. Гайда!

Ліс ставав дедалі густішим. Всюди панувала якась таємничість, притишеність, нашорошеність. Може, то від безлюддя, від глушини? Адже за деревами-велетнями не всюди й сонце проглядає крізь віття.

— Чи не тут він живе? — таємниче шепоче Павлусь, нахилившись до Лани.

— Хто?

— Лісовий Цар.

— А... Може, й тут. Десь же мають бути його хороми...

Павлуся не треба довго вмовляти — першим шаснув у осоку. Спочатку йшли суходолом, та незабаром довелося підкочувати холоші штанів, бо під ногами зачавкала вода. Діти нечутно пробиралися очеретяним коридором. Раптом Павлусь як підняв ногу, то так і закляк, вражений, мабуть, чимось побаченим. Ухопившись руками за дві очеретини, як за лижні палиці, він нарешті опустив ногу й кивнув головою Лані. Дівчинка обережно визирнула з-за Павлусевого плеча й мало не скрикнула від захоплення: за кілька кроків од них було широченне озеро. Воно все хлюпотало, кипіло — аж хвилі розходилися колами. То виривали дикі качки. Їх було так багато, що ні Павлусь, ні Лана не могли полічити. Птахи не сиділи на місці. Вони то пірнали, то змахували крильми, то ганялися одна за одною, як діти, то перепурхували з однієї заводі в іншу. Багато качок дрімало, вмостившись на широченних купинах, як на пуфиках, інші чистили пір'я. Одна птаха, ловлячи ріденьку ряску, пропливала в лепесі так близько, що Павлусь ледве втримався, щоб не схопити її рукою за шию. Помітивши дітей, качка так відчайдушно вдарила крильми по воді й скрикнула, що частина птахів ураз піднялася вгору. Вони трохи покружляли над очеретами і, не помітивши якоїсь небезпеки, знову сіли на воду.

Обходячи озеро, Павлусь та Лана проникли в болото ще глибше. Качок там було стільки, що діти були в захваті. Довго милувалися цим справжнісіньким пташиним базаром.

— Як думаєш,— шепнула Лана,— чи й далі є отакі чистоводи?

— Хто ж його зна...— непевно знизав плечима Павлусь.— Болото величезне...

— Ось ми зараз довідаємось.

— Як? — здивувався хлопець.— Далі ж не забрести!.. І човна нема...

Лана всміхнулася. Вона виступила наперед, намацала ногами якесь кореневище, стала на нього, щоб не грузнути в мулі. Довго й зосереджено дивилася на

вируюче плесо і раптом... кахнула! Чистісінько як качка! Мабуть, заклично, бо ближчі качки скосили на дівчинку очі й почали підпливати, з цікавістю розглядаючи й нітрохи не боячися дітей. Одна з них підпливла так близько, що дівчинка протягла руку й погладила птаху по голові.

— А я впізнала тебе! — радісно мовила Лана.

— Мене? — здивувалася качка.

— На початку літа ти переводила своїх діток із неглибокої балочки на лузі до великого болота, яке зветься Костовичем. У тебе було дев'ятеро маленьких.

— Справді, було саме так! — ще дужче здивувалася качка.— Ось вона уся, моя малеча. Всі повиростали й тепер літають так спритно, що ми готові хоч сьогодні мандрувати у теплі краї.— Мама-качка з гордістю оглянулася на своїх синів і дочок, котрі вже нічим не відрізнялися від дорослих крижнів.

— А тоді, улітку, ти дуже розгубилася. Віднаджувала нас од маленьких, хитрувала. Пам'ятаєш, як волочила крила, наче вони в тебе були поперебивані?

— Так-так, пам'ятаю,— кивала головою качка.— Я справді тоді дуже налякалася за своїх пуховичків. Думала, ви хочете їх половити. А ви, спасибі, вчинили зовсім по-іншому — пішли стороною, наче ми вас і не цікавили. Як би мені хотілося вам за це віддячити!

— А ми не за подяку бережемо землю і все, що на ній живе. Та коли вже ти хочеш і нам прислужитися, то зроби добре діло...

— За твоїм наказом полетимо хоч на край світу,— сказала качка-мама. І всі дев'ятеро її синів і дочок це підтвердили.

— Так-так! Так-так! — дружно закивали вони головами.

— То поклич сюди, будь ласка, свого найголовнішого начальника,— попросила Лана.— Скажи: Маленька Господарка Лісу хоче бачити Головнокомандуючого Великої Качиної Зграї.

— З радістю! Тільки доведеться трохи почекати: Зелена Голова тепер на Великому Плесі.

Десяток крижнів злетіло над очеретом. Лана оглянулась на Павлуся. Всміхнулася, побачивши, що він наче завмер на одному місці — так був здивований несподіваною зустріччю з качкою, яку вони справді бачили влітку. Павлусь тоді ще й доганяв її: думав, у сердешної покалічені крила.

Аж ось засвистіло повітря — і на середину плеса в оточенні вже знайомих нам качок опустився селезень. Він був майже вдвічі більший од інших крижнів і таких яскравих кольорів, що від нього неможливо було відвести очей. Селезень, супроводжуваний качкою-мамою та її синами й дочками, поважно підплив до Лани та Павлуся.

— Зелена Голова багато чув про Маленьку Господарку Лісу і з великою поштивістю схиляється перед високою гостею.— Він чемно вклонився.— Від усієї Великої Зграї Зелена Голова радий вітати у Качиній Столиці Маленьку Господарку Лісу та особу, яка її супроводить.— І качиний отаман так само чемно кивнув головою у Павлусів бік.

— Нехай Зелена Голова вибачить, що ми відірвали його від важливих справ, пов'язаних із підготовкою до відльоту у вирій,— сказала Лана.— Але ми, вірні друзі Великої Зграї,— дівчинка оглянулась на Павлуся,— хотіли б висловити її Головнокомандуючому своє захоплення відвідинами дивовижного Царства Очеретів. Ми дуже зраділи, коли побачили таку силусиленну птахів. Певно, знайдуться люди, котрі за все своє життя не бачили такої краси! Ми дуже шкодуємо, що не маємо крил, аби облетіти всю Качину Столицю та побачити усіх її мешканців.

— Зелена Голова щиро співчуває, що люди безкрилі.— Він покірно схилив голову.— Проте для друзів Великої Зграї я ладен зробити те, чого не зробив би для інших. Ви побачите геть усіх мешканців Царства Очеретів.

— Їх багато?

— Як на цю хвилину, то триста тисяч, та ще триста тисяч, та ще триста тисяч. Коли ж сюди злетиться та спливеться з навколишніх водойм ще сто тисяч,— я подам команду на зліт. Ми відкочу́ємо далі на південь, а в ці угіддя прилетять наші родичі з країв північних. Так велить закон: залишати для побратимів і воду, і їжу. Отож виходьте на узвишшя й чекайте.— Зелена Голова чемно відкланявся й шугнув над плесом.

Павлусь та Лана поспішили з болота. Захекані,

збігли на горб. І тоді над очеретами почали зніматися зграї крижнів, широконосок, шилохвостів, чирків... Їх було стільки, що сонце враз сховалося, немов насунули кошлаті хмари. Здавалося, що раптом звечоріло. А зграї все знімалися й знімалися в небо. Повітря свистіло і стугоніло в пташиних крилах, немов над болотом прокочувались громи.

Діти стояли як зачаровані. Над ними стрімко проносилися качині зграї. Одна з них описала над Ланою та Павлусем троє кіл і приземлилася на сіножаті. Це був Зелена Голова зі своїми найближчими радниками.

— Спасибі!.. Спасибі, Зелена Голово!.. Ми навіть не уявляли, що на світі є таке дивовижне болото!..

— Зеленій Голові приємно, що Високі Гості втішені побаченим.— Качиний ватаг раз у раз кланявся Лані та Павлусеві.— Зелена Голова також цілком задоволений міцністю крил та спритністю в польоті усієї Великої Зграї.

— Скоро ви відлетите, і нам зробиться сумно-сумно,— сказала Лана.

— Зелена Голова і вся Велика Зграя з нетерпінням чекатимуть тих днів, коли можна буде знову повернутися до Царства Очеретів. Ми також не любимо чужини...

Поступово качині зграї повсідалися на воду, і на лагідному вересневому небі знову яскраво засяяло сонце.

СЛАВНА СІМЕЙКА

Діти вибралися з очеретів на дорогу. Звернули ліворуч і знову опинилися в лісі.

Раптом із просіки, як різноколірна куля,— шасть!— дівчинка з велосипедом. Павлусь та Лана з усіх сил натисли на гальма.

— О! А ви хто такі? — Незнайома суворо насупила брови, чорні й широкі, як крильця молодого ластів'яти.— Що ви тут робите?

— Що р-робите!..— передражнив Павлусь, також насурмонившись.— Їздити треба вміти!.. Мало аварії не вчинила!..

— А я навмисне вискочила наперереріз. Здалеку вас помітила. Вирішила перевірити, чи не боягузи: чи не лякаєтеся з несподіванки.— Спершися на раму велосипеда, вона поглядала на Павлуся та Лану насмішкувато, задерикувато.— А взагалі, хто ти такий, що збираєшся мене вчити, як їздити? Як хочу, так і їжджу.

— Ти диви, яка грамотійка!..— завівся й Павлусь.— Порушила правила їзди та ще й носа дере!..

— Порушила!.. У мене свої правила!.. Може, це ви їх порушили... Може, вас і затримати треба...

— Ти чула?! — Павлусь оглянувся на Лану.— Ха-ха! Затримати!.. Ти хто ж така, що збираєшся нас затримувати?

— Будеш задиратися, то й затримаю. Тоді взнаєш, хто така.

Тепер уже й Павлусь відкинувся спиною на раму й гордо задер голову.

— Цікаво! Хотів би я бачити, як мене затримуватимуть. Можна подумати, ти тут лісничиха...

— А може, й лісничиха? Тобі що до того?

— Ні, ти справді лісничиха? Може, Бояринша? — озвалася Лана, яка досі мовчала, з усмішкою спостерігаючи за сваркою Павлуся та незнайомої дівчинки.

— О! А ти звідки знаєш це прізвище?

— Дідусь казали: в Городищі лісником Боярин. А ти чула про лісника Назаруху?

— Ну, чула.

— То я — Лана, його правнучка. А це Павлусь. Ми боремося з лісокрадами та браконьєрами.

— Навіть затримували не раз. І з ятерами, і коло нір борсучих...— додав Павлусь.

— Он як...— Брови-ластів'ята у суворої дівчинки

розправилися, личко посвітлішало.— А мене Віра звати.

— Ти не боїшся сама у лісі? — спитав хлопчик.

Віра всміхнулася:

— Таке! Я ж лісовичка. Справжнісінька лісовичка! Бо й народилася в пущі, і колиска моя під ясеном висіла.— Віра розповідала про себе охоче. До Лани та Павлуся вона прониклася довір'ям, не крилася перед ними ні з чим. Показала, де в лісі найбільше грибів, де найбагатші ягідні місця, розповіла, де яка груша. Вона була спритна, її не спиняли ні колючі терни, ні чіпка шипшина, ні довжелезні ожинові батоги, ні пекуча кропива... Це подобалося і Лані, й Павлусеві, бо й вони не належали до пестунчиків, котрі бояться зійти з натоптаної стежечки.

— Я коли захочу якусь тваринку побачити — ну, зайчика там, чи лисичку, чи борсучка,— тоді й побачу. Так само й великих звірів. Ось у цих лозових хащах зараз щонайменше три десятки кабанів днює. А лосі трохи далі мешкають. Така славна сімейка: тато, мама

15847

Городская ЦДБС
г. Запорожья

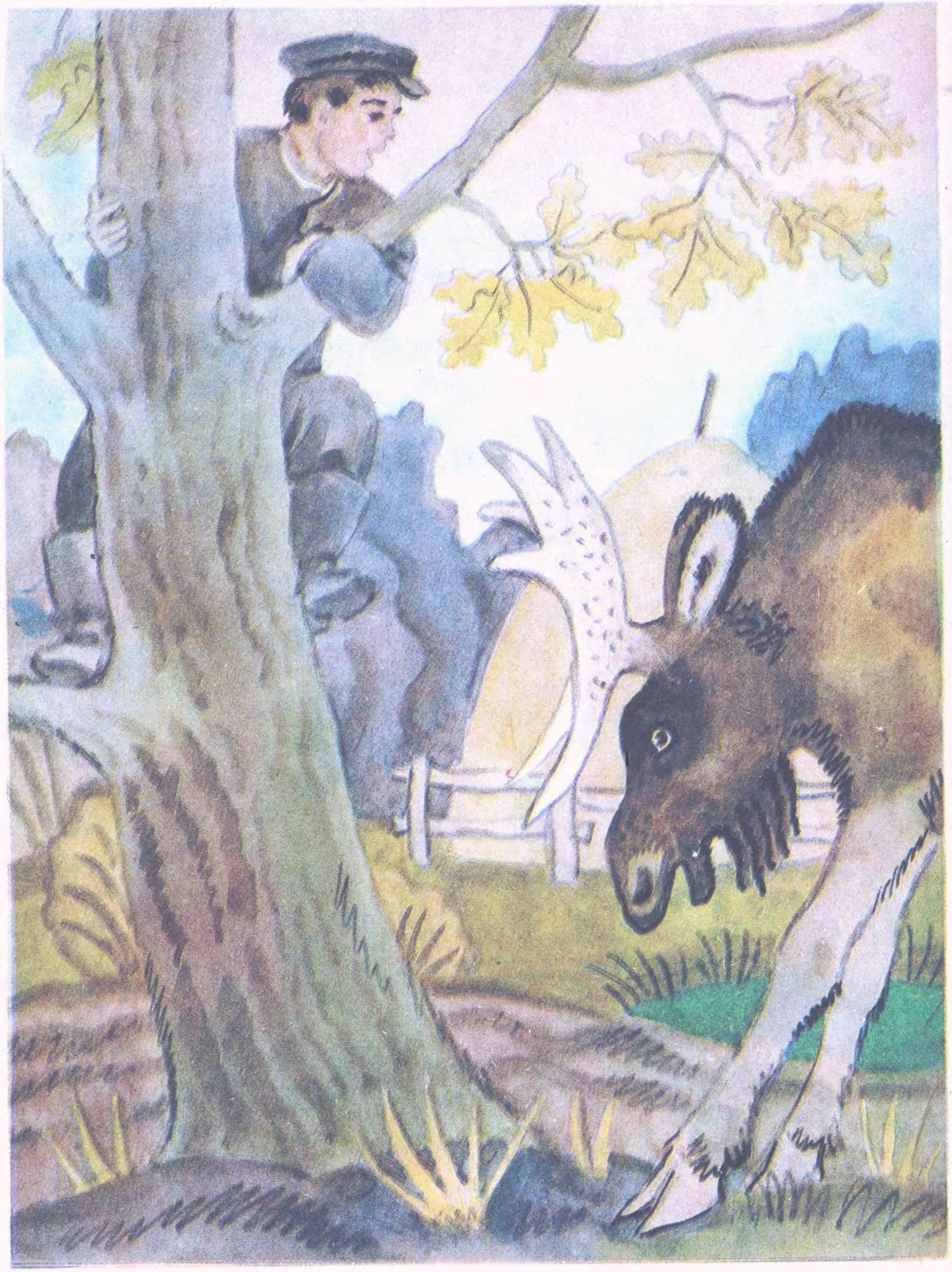

і сьогорічний бичок. Це найбільший наш лось. Ой, який велетень! І найсердитіший: нікого близько не підпускає. Були випадки, що й за людьми ганявся...

— Напевне, хтось його дуже скривдив,— висловила здогад Лана.

— Може, й так.— Віра розповіла, як одного разу лось напав на тракториста, який на тракторі приїхав по сіно. Лось тоді дуже сердився, стояв коло копиці й не давав класти сіно на причіп. Тракторист узяв довгу жердину й хотів було його відігнати. Так лось розгнівався ще дужче, погнався за трактористом, потім почав гамселити ратицями по трактору. Розбив вітрове скло, відірвав рогами дверці, понівечив усю кабіну. Щоб краще спостерігати, як лось знайомиться з технікою, тракторист видерся на дуба й сидів там тихо, як голубок.

Лана та Павлусь аж заходилися реготом, слухаючи Вірине оповідання про сміливого тракториста. Приїздив він по сіно ще разів зо три, але лось так і не дозволив перевезти копицю. Цілу зиму до неї вчащали кози та зайці — смакували сінце. А лося після цього городищани прозвали Сердитим Механізатором.

— Я хочу його побачити,— забажала Лана.

— Кого?

— Сердитого Механізатора.

— Можна, звичайно. Тільки здалеку. І треба всім бути обережними: бичок ще маленький, через те й мама, й тато дуже нервуються, коли хтось до них наближається,— попередила Віра.— Ідіть за мною.

Густі нетрі молодого дубняка, осичини, вільшини, верболозу щільною стіною прилягали до болота. Віра спритно пробиралася крізь чіпкі зарості, одначе й Лана та Павлусь не відставали. Опинилися на широкій

галявині, посеред якої ще з раннього літа стояли дві копиці сіна з плескатими верхами.

— Он у тому закутку...— кивнула Віра на гущавину.— Тихенько...— Скрадаючись, дівчинка хотіла було йти далі, щоб заглянути в зарості, але Лана смикнула її за лікоть.

— Почекай. Стійте тут, коло копиці...

Не встигла Віра й оком змигнути, як Лана вже була за кілька кроків від заростей. Ось вона приклала до рота долоні дудочкою і подала сигнал. Мабуть, він був схожий на лосиний рик, бо незабаром з гущавини виткнулася ніздрювата морда лісового велетня. Звір глибоко втягнув повітря, після цього ступив ще крок

і виставив з молодняка величезні роги-лопати. Віра дуже злякалася, адже Сердитий Механізатор зупинився за два кроки від Лани!..

— Хто кликав Пишнорогого? Ось він,— сказав господар нетрів, уважно розглядаючи дітей.

— Це я, Маленька Господарка Лісу, покликала Пишнорогого. Не гнівайся, що підступили до тебе так близько. Усі ми — друзі лісу.— Лана оглянулась на Віру та Павлуся.— Несхибна Ратиця просив кланятися Пишнорогому.

— О, Несхибна Ратиця! Хто дружить із моїм приятелем, той гідний щонайвищих почестей.— І він шанобливо схилив перед Ланою свої могутні роги. Потім так само ввічливо нагнув голову у бік Віри та Павлуся.— Несхибна Ратиця розповідав Пишнорогому про добре серце Маленької Господарки Лісу та її вірних друзів. Отож Пишнорогий радий дорогим гостям, так само, як і моя дружина Ранкова Роса та наш синок Чистий Струмок.

У ту ж хвилину із заростей виступила лосиця, а за нею на галявину пустотливо вистрибнуло лосенятко. Воно видавалося дещо худеньким як на свої довгі ноги та великі вуха.

Віра зблідла й затулила обличчя долонями. Павлусь заспокійливо стиснув її плече.

— Не бійся!..— А сам наче прикипів поглядом до Лани.

Чистий Струмок підійшов до неї, обережно обнюхав, потім задер мордочку, щоб йому почухали підгорля.

— Який гарнюсінький стрибунець!..— Дівчинка гладила лосеняткові шийку.

— Він ще зовсім дитя Пустунчик. І дуже цікавий до всього. Любить ганятися за летючими квітками, що

їх люди називають метеликами,— розповідала лосиця-мама.

— Дарма. Пустотливість — не велика вада. Вона навіть потрібна для тренування на спритність та витривалість.— Це сказав Пишнорогий, котрий мріяв бачити сина найдужчим і найсміливішим серед усіх своїх родичів.

— Пишнорогого називають Сердитим. Він справді такий? — спитала Лана.

— Можливо. Пишнорогий уміє боронити себе та слабших від себе. Таке життя: ніколи не знаєш, що в

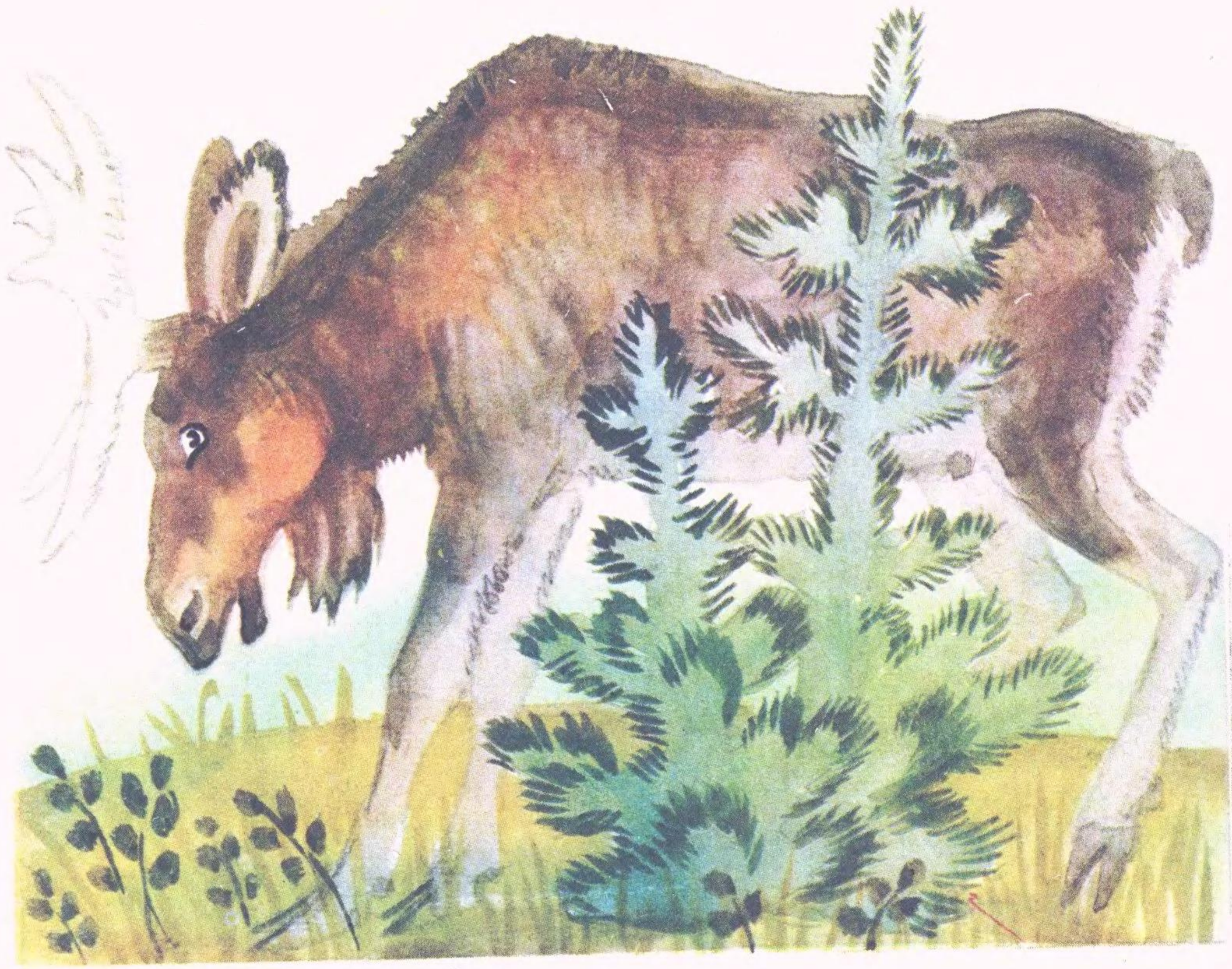

кого на думці, з яким наміром до тебе підступають — добрим чи лихим.

— Пишнорогого хтось образив? — співчутливо спитала Лана.

— Варто поглянути на моє стегно...

— Ой!..— У Лани болісно стислося серце: права задня нога лося вище коліна була прострелена. На шерсті довгими патьоками позасихала кров. Коли лось налягав на ногу, рана ще кровоточила. Набридливі мухи докучали тварині.

— Павлусю! Аптечку!..

І в Лани, і в Павлуся у гаманцях на велосипедах були слоїчки з йодом, бинти та вата. Про всяк випадок. Чи сам на шпичак десь наткнешся, чи поранене звірятко в лісі зустрінеш — от і стають у пригоді.

Павлусь повернувся хутко, але до лося підступав з острахом, наче боявся, щоб під ногами не тріснула галузка. Лана підохотила хлопця:

— Та не бійся! І ти, Віронько, не бійся. Вони розуміють, що ми їм зичимо тільки добра.

Побачивши Павлуся за два кроки від Сердитого Механізатора, Віра тихенько зойкнула:

— Ой, що ж вони затівають!.. Та він же їх повтоптує в землю!..— шепотіла дівчинка й тремтіла, як спіймана перепілочка.

— Тобі трохи запече, Пишнорогий. Потерпи, будь ласка...— Лана зробила з бинта та вати дві подушечки, дала їх потримати Павлусеві, а сама помастила йодом рани. Потім ті подушечки наклала на рану і тугенько все обхопила бинтом. Лось терпів, навіть не переступив з ноги на ногу.

— Оце й усе, Пишнорогий. Тепер твої рани загояться швидко.

— Від борсучка Волоханя Пишнорогий чув про лагідні руки Маленької Господарки Лісу. Але те, що він побачив і відчув на собі, не забудеться ніколи. І Пишнорогий, і Ранкова Роса були б щасливі, якби дорогі гості згодились покататися верхи.

— Авжеж, ми з великою радістю покатаємо,— підтвердила лосиця.

— А чому б і ні? — Лана всміхнулася до Павлуся.— Віро! Сюди! Пишнорогий та Ранкова Роса хочуть нас покатати!

— Ой, ні-ні..— замахала руками дівчинка.

Тим часом Пишнорогий легенько опустився на колі-

на, потім підкорчив задні ноги й ліг. Так само лягла Ранкова Роса. Павлусь заліз на спину Пишнорогому. Лана всілася на спині Ранкової Роси. Лосі обережно повставали й почали ходити колами по галявині. Хлопчик та дівчинка сиділи на лісових велетнях, як на верблюдах. Обом було так цікаво й весело! Може, від того, що позаду лосиці-мами кумедно вистрибував Чистий Струмок.

Віра поглядала віддалік і очам своїм не вірила: невже це той самий Сердитий Механізатор, який загнав на дуба хороброго тракториста?! А Павлусь наче відчув її думки, дорікнув весело й ущипливо:

— Віро! А тобі, бува, не родич той дядько-тракторист? Ех ти!

І тут дівчинку наче гедзь укусив:

— Сам ти боягуз! — кинула вона Павлусеві.— Хіба не тремтів, як йод підносив? Я просто обережна: сама не лізу на роги!

Дівчинка почала підступати до Пишнорогого. Той зрозумів її, зупинився і легенько опустився на коліна. Павлусь посунувся на середину спини, а Віра, переборюючи страх, сіла спереду, вхопившися обома руками за високу лосячу холку. Пишнорогий обережно встав, і дружна сімейка знову закружляла по галявині. Попереду поважно йшов лось-батько, за ним лосиця-мати, а Чистий Струмок, вибрикуючи, то виривався наперед, то навмисне відставав, щоб потім з усієї сили кинутися навздогін.

— Він у нас дуже спритний та до витівок вдатний,— розповідала Ранкова Роса.

Коли всі накаталися досхочу, Павлусь зіскочив з лося і, охоплений нестримною радістю, вистрибом пробіг по галявині наввипередки з Чистим Струмком.

— Ой, люди!.. Ото здорово!..

Не було меж і Віриному захопленню. Дівчинка раз у раз повторювала:

— Це ж ніхто не повірить!.. Ніхто не повірить!.. Щоб Механізатор та підпустив когось до себе так близько!..

— Спасибі, Ранкова Росо,— сказала Лана.

— І тобі, Пишнорогий, спасибі.— Віра наважилася зайти до лося спереду й доторкнутися до його могутнього лоба. Пишнорогий гаряче дихнув дівчинці на руку й задер голову, щоб йому почухали шию. Віра гладила лісового велетня, якого досі так боялася! А той і очі заплющив від задоволення, і тільки вуха нашорошував, наслухаючи.

Вже коли виходили на дорогу, Віра, не зводячи з Лани очей, допитувалась:

— Ти що, чаклунка?.. Ні, ти признайся: справді вмієш зачаровувати?..

Лана тільки плечима знизувала та посміхалася.

— Це ж ніхто не повірить!.. Ніхто не повірить!..— все повторювала Віра.

ХАТА ПІД ЯСЕНОМ

Віра запросила нових друзів до себе додому. І ось вони вже злазять з велосипедів біля її двору. Вірина хата в оточенні лісів та левад, немов у вінку.

— Ставте самокати під тином. У нашому селі зроду ніхто нічого не вкрав. Навіть на ніч двері не засуваються.

— І в нас двері тільки на завертках,— сказав Павлусь.

— А ми і в лісі не засуваємось,— мовила Лана.

Не встигла Віра ступити в двір, як назустріч їй

кинулося цуценятко, схоже на вивернуту хутряну рукавицю: все чорне, тільки кінчик хвостика білий.

— Це Пірат,— пояснила Віра.— Я його в лісі знайшла. Хтось, мабуть, заніс, а я підібрала. Ще маленьким, сліпеньким. Адже він міг там загинути. А коли б і вижив, то здичавів би, став би бродячим. А бродячі знаєте скільки шкоди роблять? Дрібну звірину нищать, гніздечка пташині руйнують... Мій Піраня, мій хороший!..— Дівчинка лоскотала цуцикові черевце.— Я спочатку боялася, щоб у мене його ніхто не відібрав, і ховалася, де тільки могла. Навіть на горищі хати та в сараї. Ніхто не знав, одній тільки мамі й похвалилася. Вона найдобріша: завжди мене розуміє...

З берега до хати йшла бабуся Ганна з в'язкою лепехи, а за нею Оля. За плечима дівчинки також метлялася зелена в'язочка. Оля — п'ятиліток, на два роки менша від Віри, але до роботи така ж беручка, як і старші сестрички. Вона чимось нагадувала ди-

ке каченятко: може, своєю спритністю, а може, тим, що ходила якось перевальцем, справді як дике кача.

— Бабусю, гості! — Віра метнулася до старенької, допомогла зняти з плеча ношу.

— Добрий день! — привіталися Павлусь та Лана.

— І вам доброго здоров'я,— відповіла бабуся.

— Це Лана та Павлусь. Ланин дідусь також лісник. Назаруха. Знаєте такого?

— А хто ж його не знає? Чоловік славний.— Бабуся розтрушувала лепеху (корові на підстилку), а діти допомагали.— Де ж це ви зустрілися?

— У Яризовщині. Вони велосипедами... Прогулювались по своєму лісі, по Займі, та й майнули аж під Городище.

— Молодці. Сміливці, видать: аж куди забралися. Мийте ж руки, та пообідаємо гуртом. Бо й ми з Олею ще не обідали.

Оля, сором'язливо похнюпившись, зиркала на незнайомих хлопчика та дівчинку.

Двір був підметений, хата — білісінька, а призьба вимазана рудою, аж червоною, глиною — це Надя та Люба вчора мазали і в хаті, й знадвору. А Віра та Оля ходили в берег по лепеху: понатрушували і перед порогом, і в сінях, і в хаті. Тож було так свіжо, наче десь на леваді. В хаті скрізь поприбирано. Край печі та лежанку застелено ряднинами, а піл — гарним ліжником. На полу в кутку лежали старанно повитрушувані й високо збиті подушки — Олина робота.

— А обід Віра допомагала готувати,— похвалила бабуся Ганна.

— Ой, бабусю, хоч не розказуйте,— зашарілася Віра.— А раптом усе несмачне вийшло?

— Яке вже є, таке й будемо їсти.— Бабуся наси-

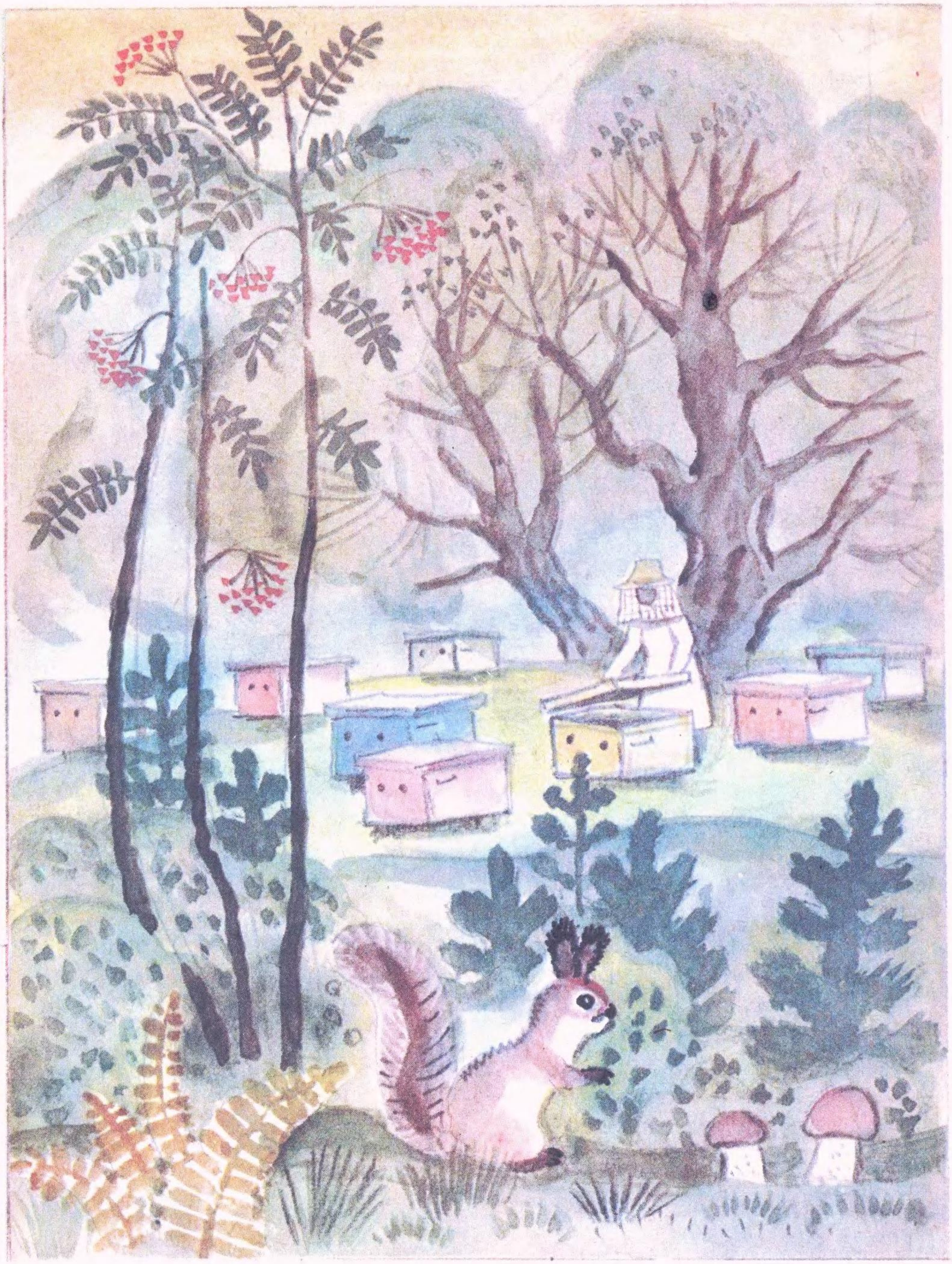

пала борщ у дерев'яні миски, а Віра носила і ставила їх на стіл. І хоч вона сумнівалася, що обід удався, від печі так смачно пахло, що Лана та Павлусь ледве дочекалися, поки можна буде взятися за ложки. Ложки також було подано дерев'яні — грушеві, повирізувані Віриним дідусем. Ніякого іншого посуду, окрім дерев'яного, він не визнавав. У дідуся навіть чашки та кухлі були дерев'яні. Гості одразу відчули переваги такого посуду: страва була гаряча, аж парувала, але рота не обпікала.

— Ну, як борщ? — спитала бабуся.

— Ото смачнющий! — похвалила Лана.

Потім подали тушковану картоплю з індичатиною. Лана та Павлусь старалися й біля картоплі, але бабуся попередила:

— Їжте, дітки, тільки не дуже наїдайтеся, бо ще і молочко топлене буде. З медком стільниковим. Ви коли-небудь їли стільники?

— Їли. У мого дідуся чотири вулики,— мовила Лана.

— А наша мама в лісництві пасічникує,— з гордістю похвалилася Віра.— У неї аж сімдесят вуликів. Та своїх одинадцять. Ми всі їй допомагаємо.

По обіді розглядали фотографії. Багато їх висіло на стінах у саморобних рамках під склом. Над кожною рамкою красувався вишиваний рушничок, стриміли пучечки сухих безсмертників або материнки або кетяги калини. Фотокартками пишалася вся родина, особливо давніми, рідкісними, вже вицвілими від часу.

— А тепер, може, на луг майнемо? — запропонувала Віра.

— І я!..— нагадала про себе Оля.

— І ти,— згодилась сестра.— Бабусю, можна на луг?

— Якщо дома усе в порядку...

— У порядку! — відповіла Віра вже з порога.

Радісне хвилювання охопило Павлуся та Лану: вони поспішали на великий луг. Віра вела їх дорогою, якою вони щоліта всією родиною їздять на сінокіс. Там щоліта тато косить траву, мама варить обід, потім перекидає і сушить товстющі зелені покоси. Діти тим часом розкошують біля озер: купаються, ловлять рибу, пильнують в очеретах за виводками диких качок... Так хороше в цьому безмежжі зе́лені, сонячного сяйва, води, запашного лугового повітря! А висохне сіно — гуртом гребуть і кладуть у копиці. Любо дивитися, як завзято, як захоплено працює ця дружна родина!

Йшли довгенько. Аж ось перед дітьми постало велике продовгувате озеро. Праворуч і ліворуч від нього тяглися нескінченні болотяні хащі.

— Мабуть, тут і дна немає...— сказав Павлусь.

— Це там, праворуч,— уточнила Віра,— а зліва, ближче до заростей,— мілко: улітку й восени люди возами переїжджають. Ми коли переїздимо, то на самому краєчку воза всідаємося — на полудрабках. І кошика з харчами при собі тримаємо, щоб не замочило.

— А там, далі, великий луг? — спитала Лана.

— Йому кінця-краю немає...

— А до Дніпра ми б оце втрапили?

Павлусь зиркнув на Лану:

— Ого, замірилася!..

— Може, і втрапили б,— непевно мовила Віра.— Я ще й сама там не була. І човна поблизу нема...

— Жаль,— зітхнула Лана.

— Іншим разом щось придумаємо... Попросимо в тата коня Орлика, і Петрусь усіх нас повезе аж до самісінького Дніпра!

— І мене? — нагадала про себе Оля.

— І тебе...

Повернувшись додому, Павлусь довго не міг заснути. Перевертався з боку на бік, а перед очима бриніла сонячна далеч лугів, і царство очеретів з незліченними табунами качок, і дівчинка, яка з просіки кинулась їм наперeріз, як різноколірна куля. Було так хороше від того, що на світі є такий могутній та красивий ясен, а під ним — хата, а в хаті — люди, які вже змалечку живуть одним життям із рідним лісом, із рідним лугом, із рідною землею.

ГОСТИНИ В ЛАНИ

— Ой, Віра!.. Як добре, що ти приїхала! Та ще й з Олею! — Лана, радо вистрибуючи, бігла назустріч гостям. Вони йшли від воріт до хати, оглядаючи просторе подвір'я.— Павлусь теж обіцяв... Буде! Я його знаю: все дома поробить і примчить неодмінно. Ви велосипедом?

— Ми тепер трійкою їздимо,— усміхнулася Віра.

— Якою трійкою?

— А он в осичняку...

Тільки тепер Лана розгледіла у молодій осичині

знайому лосячу сімейку: Пишнорогого, або Сердитого Механізатора, Ранкову Росу та Чистого Струмка.

— Оце так!.. Ну й Віра!.. Ну й молодець!..

— Та я що? — ніяковіла дівчинка.— Тобі спасибі, що познайомила... Ми так подружили, що Пишнорогий ладен возити нас, куди тільки забажаємо. О! — раптом просяяла Віра.— Це ж тепер ми дружною сімейкою можемо поїхати до Дніпра!

— Авжеж! — підхопила Лана.— До Городища ми з Павлусем — велосипедами, а там зустрічаємося з вами й пересідаємо на лосів. Чудово!.. Я хочу їх почастувати.

— Чим?

— Хлібцем. Вони люблять.— Лана збігала до хати й винесла три шматки хліба.

Пішли в осичину.

— Тисячу літ хай не знають утоми ноги Пишнорогого, Ранкової Роси та Чистого Струмка! — привіталася Лана.

— І Маленькій Господарці Лісу — тисячу літ! — поштиво схилив роги глава лосиної родини.

— Тисячу літ! — побажала Ранкова Роса.

— Тисячу літ! — сказав і Чистий Струмок. Він був ще маленький, але добре вихований.

— Ось тобі гостинчик, Чистий Струмочку.— Лана простягнула лосеняткові окрайчик.

— А що це?

— Найбільше диво з див.

— Я спочатку повинен його обнюхати...— Чистий Струмок здалеку обнюхав хліб, потім обережненько лизнув його, а вже тоді заходився жувати.— Ой, яке смачнюще це диво з див! Я зроду такого не куштував! Його й наїстися не можна...

— Їж, їж, тільки пальців моїх не схрумай,—

сміялася Лана від лоскоту — язичок у лосенятка був шорсткий, як ожиновий листок.

— Пишнорогому приємно побувати в лісі, де живе його давній побратим Несхибна Ратиця,— мовив батько-лось.

— Несхибна Ратиця тепер у Перекіпці. То дуже надійне болото: хащі непролазні й несходимі.— Лана дала скибку хліба Ранковій Росі й підійшла до Сердитого Механізатора.

— Дивно! Пишнорогий тиждень носить пов'язку, а вона чистісінька, наче сьогодні накладена!

— Так це ж я тепер його перев'язую,— пояснила Віра.— Рана швидко гоїться — скоро й зовсім бинти познімаємо.

— Пишнорогий завжди пам'ятатиме лагідні руки вірних друзів лісу,— вдячно вклонився батько-лось.

Лана показала гостям дворище, підвела до кліток, що стояли в ряд під сараєм.

— А це в нас таке господарство. Ось кролики... А це знаєте що?

— Ой, які звірі цікаві! Ми зроду таких не бачили! — захоплювались дівчатка, побачивши в клітках із товстого металевого пруття волохатих і хвостатих гризунів.— Чи не ондатри?

— Нутрії,— пояснила Лана.— Дивіться, які вони чепурушки. Гляньте, як їхні пальчики схожі на наші!

Звірята й справді були дивовижні. В одній клітці жила мама та семеро маленьких. Усі вони тримали в передніх лапках по скибочці кавунової кірки й відкушували по шматочку, швидко хрумаючи гострющими жовтавими зубками. В окремій клітці самець-одинак, поснідавши, блаженно розчісував свою шубу — густу й лискучу.

Лана розповіла дівчаткам, як вона влітку доглядала чапленятко, яке випало з гнізда під час бурі.

Спочатку годувала його рибою — ловила вудкою сама, а потім дідусь почав ставити на канаві вершу, бо Довгоніжці — так звали чапленятко — харчу аби настачав. А дідусь навесні натрапив у лісі на дике поросятко, маму якого вбили браконьєри. Рожевого П'ятачка випоювали молоком.

— Ось у цій клітці жила Довгоніжка, а в цій загородці — Рожевий П'ятачок...— Лана глибоко зітхнула.— Жаль... Де тепер вони?..

— Ви їх повипускали? — спитала Віра.

— Як тільки підросли й зміцніли.

— Навіщо? Хай би жили...— пошкодувала Оля.

— Дідусь так веліли. Кажуть: чим раніше підпустиш тваринку до її диких родичів, тим краще. Бо коли вона до людей звикає, то стає ні свійською, ні дикою і дуже легко може загинути від лихої руки.

— Авжеж,— погодилась Віра,— її ж тоді легко приманити. А браконьєрові цього тільки й треба...

— А ось і я! — Це Павлусь підкотив на велосипеді. Як завжди, на останніх метрах кинув кермо й заплескав у долоні над головою. Привітався.

— Ура! Тепер усі в зборі! — зраділа Лана.— Ставляй, Павлусю, свого велосипеда та й підемо... Куди б це нам, щоб Вірі та Олі було цікаво?

— Всюди цікаво. Увесь ліс повен чудес,— сказав Павлусь.

— До Озеряночки! Ходімо в гості до Озеряночки,— запропонувала Лана.

— Куди-куди? — здивувався Павлусь.— Це хто ж така? Ніколи не чув...

— У Лякучому живе. А буває вона й жабкою, і дівчинкою, й царівною.

— І жабкою, і дівчинкою, й царівною? — разом перепитали здивовані Віра та Оля.

— І жабкою, і дівчинкою, й царівною, — впевнено повторила Лана.— Сам же казав: ліс повен чудес.

— Наплів тобі хтось,— сумнівався Павлусь.

— Наплів!..

— Ти бачила її, ту Озеряночку?

— Бачила.

— Яка ж вона?

— Тоді була жабкою. Звичайна собі: зеленкувата та оката.

— Хе! Я тих зеленкуватих та окатих тисячі бачив!

— Бачив. А на Озеряночку якраз і не натрапив. Кажу: зеленкувата та оката,— не здавалася Лана.— А буває і як проста дівчинка. І дуже рідко — царівною. Якою Водяний Цар захоче, такою й зробить її.

— Хіба є він, Водяний Цар? — поцікавилась Оля.

— У Займі є. І Водяний і Лісовий.

— Ти бачила їх? — домагався Павлусь.

— Вони не люблять, щоб на них дивилися. Ходять увечері та вночі, а якщо і вранці з'являються, то кругом себе туману напускають. Їх тільки почути іноді можна. Із Озеряночки Водяний Цар очей не спускає — так її оберігає.

— Він тобі розказував? — Це знову спитав Павлусь.

— Слухай, коли кажуть... Він і любить її, і разом з тим поводиться з нею суворо. Найчастіше за жабку має.

— За віщо ж він її отак карає? — спитала Віра.

— О, то ціла історія...

— Розкажи.

— Як до води прийдемо...

Звернули з дороги, перейшли вузенький клин молодої посадки. Аж ось і продовгувате озерце, оточене з усіх боків нетрями очерету.

Наближалися обережно, тамуючи подих. Жаб'яче царство зустріло дітей тишею: то тільки навесні не стихають різноголосі жаб'ячі хори.

— Добридень, стрекотушки! — привіталася Лана. Але замість відповіді кілька десятків зеленух постриба́ли з берега й забулькали у воду. Он уже самі очі,

витрішкуваті, позирають на пришельців з-під широких кружал латаття та стебел трилисника.

— Ото які страхополохи! — сказав Павлусь.— Пальцем ворухни — вже й тікають.

— Он вона, Озеряночка!.. — зраділа Лана, побачивши на листку латаття озерну жабку, яка не сплигнула зі свого смарагдового килимка у воду, а з цікавістю розглядала дітей, звівшись на передні лапки.

— Чому ти думаєш, що це вона? — Павлусь вдивлявся в окате й широкороте створіння, але жодною, бодай крихітною рисочкою воно не нагадувало ні просту дівчинку, ні царівну.

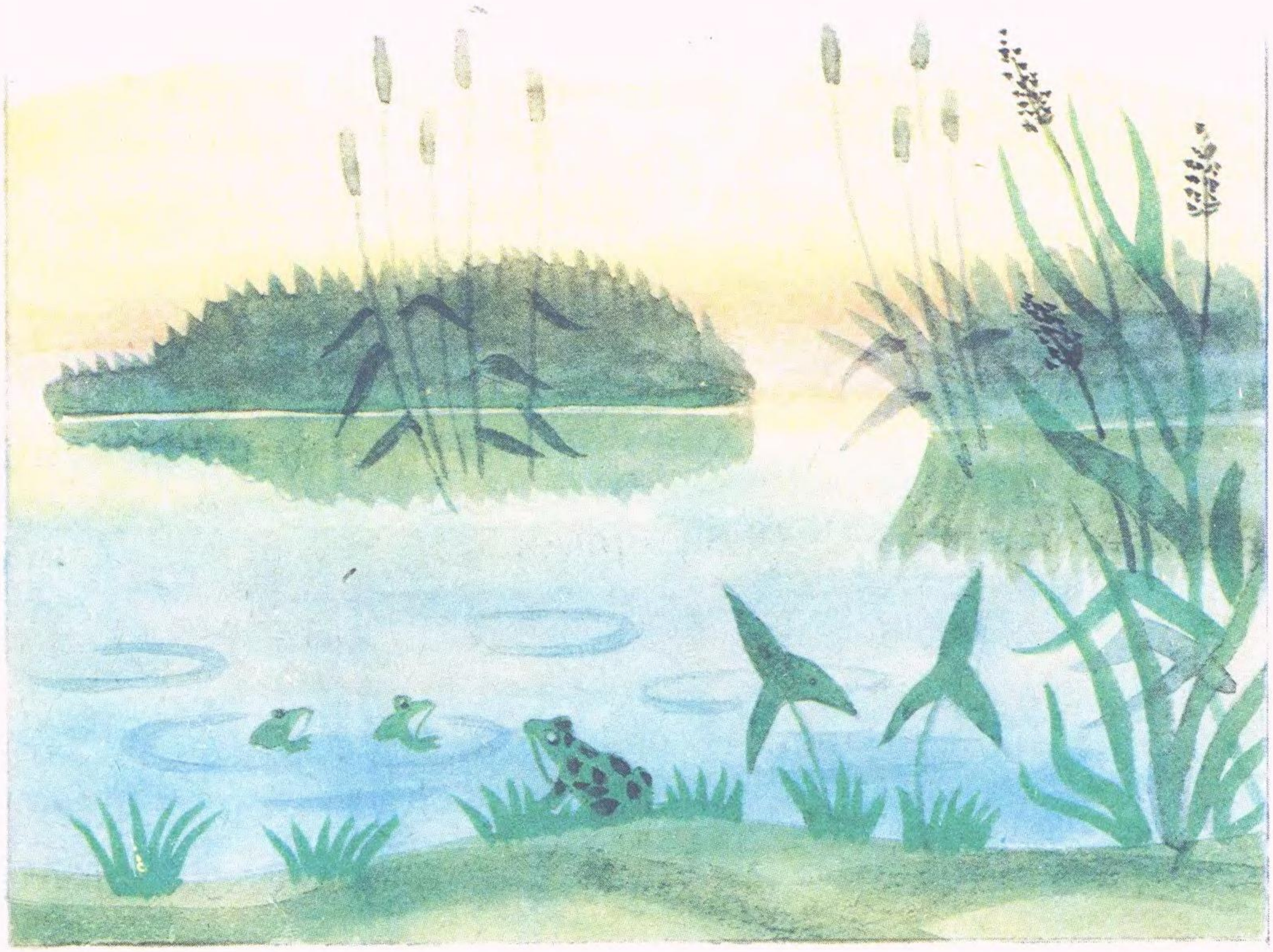

— Нітрішечки не схожа...

— Та вже ж. Бо тепер вона жабка. Як і всі інші. Але це вона, Ясновида Прекрасна!..

— Хто ж вона така? Розкажи вже...— не терпілося Олі.

— Слухайте...— мовила Лана, всідаючись на бережку. Віра, Оля та Павлусь також посідали.— Давно-давно колись жили собі чоловік та жінка. І була в них дівчинка. Одиначка. Звали її, кажу, Ясновида Прекрасна. І така вже була вона красунечка, що навіть зіроньки з неба задивлялися на її вроду. Троянди в саду схиляли перед нею розквітлі голівки. Вони були б щасливі, якби мали такі рожеві пелюсточки, як у Ясновиди щічки. Вишні аж в'янули, сумуючи від того, що вони не бувають такі червоні, як у дівчинки вуста. Небо часто зітхало й плакало — йому здавалося, що очі у Ясновиди і синіші, й чистіші, аніж його блакить. Трави на луках та левадах аж до землі никли — так їм прикро було, що не можуть зрівнятися з волоссям Ясновиди Прекрасної: у неї воно було м'яке, як шовк, і таке пишне та довге, що спадало дівчинці аж до колін.

— Такі коси, як у... Віри? — спитав Павлусь і почервонів.

— Хіба в мене гарні? Чорнющі, як смола... Якби вони золотилися, як у Ясновиди, а то що ж...— зітхнула дівчинка.

— Не кажи,— заперечила Лана.— І в тебе гарнісінькі... А ще був у Ясновиди голос такий, що коли вона, було, заспіває — всі пташки принишкнуть і струмки зупиняться, перестають дзюркотіти: тільки б Ясновидочці не заважати, тільки б її послухати. І тато, й мама, й бабуся дуже любили доню свою та внучку, очей з неї не зводили — все милувалися вродою не-

звичайною. Проте почувалися нещасними, бо мала дівчинка дуже велику ваду: страх яка брехлива була!

— Брехлива? — здивувався Павлусь, який думав, що красиві люди в усьому красиві: у думках, у словах, у вчинках...

— Кроку не могла ступити, не збрехавши. Мабуть, від неї й прислів'я пішло: як не брехне, то й не дихне. Сама перекине на столі глечик із квітами, а мамі пояснить: «Залетіла в хату курочка та й перекинула». Розіб'є чашку чи миску, а зверне на котика-мурчика. Або таке: зломить у городчику стебло троянди, батіжок огудини в огірках відтопче — одразу й причину знайде: «Це не я,— каже,— це гроза була велика,— градом побило». Отаке вигадає, хоч на небі сонце світить і ніякої грози не було. І так завжди. А річ же відома: хто бреше у малому ділі, той брехатиме і в великому. Тяжко переживали те горе тато, та мама, та старенька бабуся. Що вже їй не казали, як не просили, не вмовляли, не пояснювали, яка то ганьба і для неї самої, і для всього роду їхнього — ніщо не допомагало.

Коли це одного разу, на світанку, чують ті люди — щось у вікно стукає. Мама підійшла — нікого, тільки туман у дворі. Білий, як молоко. Відступила од вікна — знову стукає. Підійшов батько, дивиться — туман та й тільки. Аж ось і голос озвався: «Не бійтеся: це я, Водяний Цар, до вас навідався. Дійшли до мене чутки, що горе велике спіткало родину вашу. Донечка ваша, Ясновида Прекрасна, кажуть, ваду велику має: правди ніколи не каже...»

Почула дівчинка, що про неї мовиться, схопилася з ліжка: сон умить відлетів од очей. Підбігла до вікна, а з туману голос: «Отож моє слово: як не послухається Ясновида Прекрасна доброї ради і не позбудеться

тієї тяжкої вади,— заберу її у царство своє водяне на довгі-довгі часи...» Туман поплив із двору на левади та в Займі десь і розтанув. А Ясновида Прекрасна вже й рада б не обманювати, так що ж... Не може. Звиклася з неправдою, як берег з водою.

Минуло чималенько часу, коли це знову двір затягло туманом, а з густої білини голос: «Це знову я, Цар Водяний. Багато збігло днів і ночей, тижнів і місяців, на цілий лікоть подовшала моя борода, але не позбулася ганебної звички Ясновида Прекрасна. Тож ви, її рідні, не плачте за нею, бо краще вам буде в розлуці жити, аніж сором та безчестя терпіти. Не можна їй, отакій непутящій, між люди виходити...»

І не стало Ясновиди Прекрасної. Замість неї жабка-зеленушка пострибала по хаті та й виплигнула за поріг. А далі за туманом стриб-стриб — аж до самої Займи. «Поселю тебе в Лякучому,— сказав Водяний Цар.— Віднині називатимешся Озеряночкою. Будеш своїм метким язичком мошку та комарів ловити...» Відтоді й живе в цьому озері.— Лана підвелася.— Бачите, як вона поглядає на нас, наче хоче слівце мовити, та не вміє.

— Може, щось запитати хоче? — сказала Віра.— Справді! Думаєте, їй не кортить побути просто дівчинкою, якщо вже не царівною?

— От якби Водяний Цар подобрішав та хоч на годинку перетворив її на дівчинку! — зітхнула Оля, невідривно дивлячись на Озеряночку.

— Може, його задобрити чимось треба? — роздумувала Лана.

— Якби ж знаття, що йому потрібно...

— Давайте заспіваємо. А раптом сподобається...— запропонувала Віра.

Павлусь заперечив:

— Я краще на найвищого дуба вилізу та якогось фокуса покажу.

— Не треба. Ще впадеш. Краще затанцюймо.

— Мені легше на руках обійти все Лякуче...

— Як умієш, Павлусю...

Узявшись за руки, почали танцювати й приспівувати:

Жила в Займі Озеряночка,
В чистім озері купалася...

Коли це з-під латаття, із самого дна озерного — голос. Могутній, він аж відлунював у тихому лісі:

— Я, Цар Водяний, Великий Володар усіх рік і озер, наземних і підземних, усіх боліт і ставків, і джерел і струмків, і дощових потоків, і туманів, і роси вечірньої та ранкової,— вітаю вас, гості мої дорогі!

Діти принишкло перезирнулися.

Голос із води:

— Я, Збирач і Охоронець Вод, котрий дає живлющу

й цілющу вологу всьому живому, дякую вам за ваші чудові танок та співи. Я готовий зробити для вас приємність. Ви побачите Ясновиду Прекрасну, але тільки тоді, коли дасте мені клятву на вірність. Чи згодні?

— Згодні!..— сказала Лана тремтячим голосом.

— Згодні! — підтвердили Павлусь, Віра та Оля.

— Тоді проказуйте за мною: ми, діти Землі і Сонця...

— Ми, діти Землі і Сонця...— повторили хлопчик та дівчатка.

— ... клянемося блакиттю неба, і ясними зорями, і сяйвом Місяця, що будемо вірними друзями Збирача і Охоронця Вод, ніколи не забуваючи, що вода — то диво предивнеє, як саме життя. Нехай же будуть повними ріки й озера, болота і ставки, хай струмують джерела, хай земля купається у теплих дощах, у білих туманах, у чистих росах! Хай ніде в світі не буде спраглих! Ганьба тому, хто забруднить ріку, занедбає джерело, осквернить криницю! Слава воді!

— ...Слава воді! — повторили всі гуртом.

— Спасибі, друзі! — сказав Водяний Цар.— А тепер відверніться.

Діти поставали до озера спинами.

Враз спохмурніло сонце, позіхнув вітер. Ворухнулися вершечки дерев, затріпотів на вітрі очерет, захвилювалося озеро, потім завирувало так, що на високих гребенях води попливло шмаття білої піни. Невдовзі ті гребені почали осідати, влягатися, а пінясті клапті спливатися докупи, виростати в одну величезну шапку.

— Можна дивитися! — гукнув Водяний Цар.

Переборюючи страх, всі повернулися обличчям до

озера. Їхньому подиву не було меж: з білопінної шапки, простягуючи до них руки, вибродила на берег... Ясновида Прекрасна! Від неї не можна було відвести очей. Сонце золотило довге волосся, з якого ще стікала вода, небесна голубінь сяяла в очах, руки в широких рукавах довгого білого плаття були схожі на лебедині крила.

— Мене відпущено лише на годиночку,— мовила Ясновида Прекрасна.

— Он ти яка!..— сказала Лана захоплено.— Такої царівни ми ще ні в кіно не бачили, ні по телевізору...

— А що таке кіно, телевізор? Я ніколи не чула цих слів...

Діти співчутливо переглянулися.

— Ти давно з дому...— зітхнула Лана.

— Не пам'ятаю навіть, коли те було. І де він, той дім мій колишній, не пам'ятаю...

— Ходімо до нашого,— сказала Віра,— ми тобі все покажемо й розкажемо... Може, ти голодна?

— Дякую, я не хочу їсти. А ходити далеко мені не велено. Тільки й дозволено побути на бережку. Я й так його щодня бачу. І вас бачу, коли до води приходите. Тоді мені стає особливо сумно. Як я нудьгую і за вами, і за всіма іншими дівчатками та хлопчиками! Давайте хоч трішки потанцюємо та поспіваємо разом...

Узялися за руки і, танцюючи, співали пісеньку про Озеряночку. Це був такий гарний таночок, що всі займівські пташки і звірята, котрі жили поблизу, позліталися й позбігалися до Лякучого. Але швидко спливали хвилини, і Лана почала тривожитися: вона ж іще не спитала про головне!

— А що каже Цар Водяний? Обіцяє тебе відпустити назовсім? І коли? Може, йому треба щось пообіцяти або задовольнити якесь бажання? То ми всі...

Коли це знову могутньо й лунко:

— Я чую вас, друзі мої хороші! Я скажу вам, чого бажаю. Озеряночка знову стане Ясновидою Прекрасною, якщо всі діти Землі і Сонця зростатимуть правдивими і якщо всі вони, діти Землі і Сонця, дадуть мені клятву на вірність. Слава воді! Хай буде чистою кожна її краплина!

Стало тихо. Завмерли листочки на кущах, на деревах, не ворухнеться жодна травинка. Вмовкли пташки. Небо знову спохмурніло: сумувало за Ясновидою Прекрасною. А вона вже забродила в озеро — дедалі глибше й глибше. Ось вода вже вище колін, уже до пояса, вже попливли по ній золотаві коси... Дівчинка не плакала, хоч тяжко було на серці. Вона махала

руками, наче білими крильми, й лагідно усміхалася.

Дівчатка не помічали своїх сліз. Павлусь кусав губи...

Ще мить — і не стало Ясновиди Прекрасної. По поверхні озера з краю в край прошумів вітер, здіймаючи легеньку хвильку. Вона швидко вщухла. Блиснуло сонце...

На смарагдове кружальце латаття, виринувши з глибини, скочила жабка-зеленушка. Звівшись на передні лапки, окате й широкороте створіння незворушно дивилося на берег...

ЗМІСТ

Маленька Господарка Лісу 3
Славна сімейка 15
Хата під ясеном 29
Гостини в Лани 37

Иван Григорьевич Шпиталь

МАЛЕНЬКАЯ ХОЗЯЙКА ЛЕСА

Сказка

(На украинском языке)

Для старшего дошкольного и младшего школьного возраста

Художник Олег Александрович Животков

Киев «Вэсэлка»

Редактор С. О. Вишенський
Художній редактор В. А. Кавун
Технічний редактор С. І. Павлюк
Коректор С. В. Гордіюк

Інформ. бланк № 4200

Здано на виробництво 23.12.85. Підписано до друку 16.05.86.
Формат 70×90/16. Папір офсетний № 2.
Гарнітура шкільна. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 4,095. Умовн. фарб.-відб. 16,964.
Обл.-вид. арк. 2,79. Тираж 165 000 пр.
Зам. 6—137. Ціна 20 к.

Ордена Дружби народів видавництво «Веселка».
252050, Київ-50, Мельникова, 63.

Головне підприємство республіканського виробничого об'єднання «Поліграфкнига».
252057, Київ-57, Довженка, 3.

20 к.